

УДК 338.409:657

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/169-18>**Ілляшенко К. В.**

кандидат економічних наук, доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2027-7731>

Illashenko Kateryna

Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ Й ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Статтю присвячено визначенню взаємозв'язку економічного аналізу й обліково-інформаційного забезпечення діяльності підприємства. Висвітлено етапи та головні функції економічного аналізу. Розкрито роль планування в економічному аналізі. Систематизовано поняття комплексного економічного аналізу та узагальнено модель його проведення на підприємстві. Розглянуто інформаційне забезпечення аналізу. Наголошено, що джерелом інформації для економічного аналізу залишаються дані бухгалтерського обліку, але суцільна інформатизація призвела до того, що з'явилися й інші джерела. Однак між обліком та аналізом залишається тісний зв'язок. Доведено важливість економічного аналізу для інформаційного забезпечення діяльності підприємств із метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень та ефективної роботи підприємства у цілому.

Ключові слова: економічний аналіз, інформація, бухгалтерський облік, забезпечення, підприємство.

INTERRELATION OF ECONOMIC ANALYSIS AND ACCOUNTING AND INFORMATION SUPPORT OF THE ENTERPRISE'S ACTIVITIES

The article is devoted to determining the relationship between economic analysis and accounting and information support of an enterprise's activities and justifying further directions of its development. The relevance of the research lies in the fact that the development of Information Technologies has led to the transformation of many processes, including in the methodology of economic science. It is necessary to assess the importance of traditional economic analysis for the company's activities against the background of expanding sources and types of information. The theoretical and methodological basis of the research is the fundamental provisions of Science in the field of Economic Analysis and accounting and information support, which are considered in the works of domestic and foreign scientists. The research was conducted using the methodological apparatus of modern science, in particular the dialectical theory of cognition, methods of deduction and induction. The monographic method was used to generalize the complex economic analysis. The stages and main functions of economic analysis are highlighted, among which accounting and information support of management, assessment of economic activity, Planning, Organization of production and management structures, control, etc. are highlighted. The role of planning in economic analysis is revealed. The concept of complex economic analysis is systematized and the model of its implementation at the enterprise is generalized. Information support for analysis based on data from primary accounting, financial and statistical reporting, and other sources is considered. It is noted that the source of information for economic analysis remains accounting data, but continuous Informatization has led to the fact that other sources have appeared. However, there is still a close relationship between accounting and analysis. In practical application, the results of Economic Analysis serve to provide information support for the activities of enterprises. The analysis serves as the basis for making informed management decisions and increases the efficiency of the enterprise as a whole.

Keywords: economic analysis, information, accounting, support, enterprise.

JEL classification: C01, C02, M41

Постановка проблеми. Знання методів і володіння прийомами економічного аналізу в сучасних умовах ринкової економіки набувають особливої актуальності, особливо для підприємницьких організацій, які, здійснюючи підприємницьку діяльність, прагнуть за обмеженості використовуваних ресурсів максимізувати одержання прибутку. Тому в довгостроковому й особливо у короткостроковому періодах перед підприємцями та керівництвом постає проблема пошуку та реалізації можливих альтернативних рішень. Отже, найбільш необхідним елементом для прийняття управлінських рішень є достовірна, корисна та своєчасна інформація, яку підприємства черпають переважно з бухгалтерського обліку та звітності, а потім підвергають аналітичній обробці. Визначення взаємозв'язку

економічного аналізу та обліково-інформаційного забезпечення діяльності підприємства є дуже актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість західних досліджень з економічного аналізу ґрунтуються на роботах таких учених, як П. Самуельсон і Й. Шумпетер, та більшою мірою є синонімом терміна «економічна теорія». Більшість вітчизняних авторів визначає економічний аналіз як напрям, пов'язаний із визначенням методів і техніки аналітичних розрахунків на рівні підприємства в умовах певних економічних ситуацій. Проблематикою методики економічного аналізу займалися провідні українські та іноземні вчені: Ф.Ф. Бутинець, О.І. Гінзбург, Є.В. Мних, О.В. Олійник, І.Ф. Прокопенко, Г.В. Савицька тощо.

Однак на тлі постійного збільшення інформатизації економіки взаємозв'язок економічного аналізу й обліково-інформаційного забезпечення діяльності підприємства приймає нові, досі не досліджені форми. Діджиталізація бухгалтерського обліку потребує теоретичного та практичного вдосконалення методології, що вимагатиме корегування у методиці проведення аналізу. Також поява нових, не облікових, джерел інформації та їхній вплив на аналітичні дослідження, а також питання транспарентності такої інформації для фахівців ще мало розглянуті.

Мета статті полягає у визначенні взаємозв'язку економічного аналізу й обліково-інформаційного забезпечення діяльності підприємства, а також в обґрунтуванні подальших напрямів його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Під час визначення поняття інформаційно-облікового забезпечення економічного аналізу необхідно виходити з основних етапів процесу управління діяльністю підприємств і враховувати роль аналітичних процедур у ньому.

Як відомо, виділяються три основних етапи процесу управління: збір та обробка інформації (дані первинного обліку й звітності), аналіз і прийняття управлінських рішень, серед яких аналіз займає проміжне місце. Звідси виходить, що обліково-інформаційне забезпечення аналізу є складовою частиною в системі інформаційного забезпечення управління, як аналіз є елементом, рівнем процесу управління [1, с. 30].

Зазначимо, що головні функції економічної діяльності полягають у:

- обліково-інформаційному забезпеченні управління (первинний облік, збір і обробка інформації, упорядкування інформації про економічні явища та процеси, формування звітності);
- аналізі ходу та результатів економічної діяльності, оцінці її успішності та можливостей удосконалення на основі обґрунтованих критеріїв;
- плануванні (прогнозування, перспективне та поточне планування економічної системи, формування стратегії);
- організації управління (організація ефективного функціонування тих або інших елементів господарського механізму, метою якої є оптимізація використання матеріальних, грошових ресурсів і трудових ресурсів);
- контролі виконання бізнес-планів та управлінських рішень.

Перші дві функції відбивають технологічні етапи управління та зводяться до інформаційного й аналітичного забезпечення процесу прийняття рішень. Прийняття рішень здійснюється у вигляді функцій управління, що відбивають тимчасові етапи керування: етап попереднього управління, етап оперативного управління та заключний етап управління.

Планування – важлива функція у системі управління виробництвом на підприємстві. Із його допомогою визначаються напрям і зміст діяльності підприємства, його структурних підрозділів і окремих працівників [2, с. 75].

Головним завданням планування є забезпечення планомірності розвитку економічних процесів підприємства, визначення шляхів досягнення найкращих кінцевих результатів.

Для ефективного управління виробництвом необхідна повна й актуальна інформація про всі виробничі

процеси, а також співвідношення до виконання планів. У зв'язку із цим однією з функцій управління виробництвом є бухгалтерський облік, призначений фіксувати всі господарські операції. Облік забезпечує безперервний збір, систематизацію й узагальнення даних, необхідних для керування виробництвом, контролю виконання планів і виробничих процесів.

Однак для управління виробництвом необхідно мати уяву не лише про хід виконання плану та результати господарської діяльності, а й про тенденції та характер змін, що відбуваються в економіці підприємства. Осмислення та розуміння інформації досягається за допомогою економічного аналізу.

На думку О.В. Олійника, економічний аналіз як практична діяльність передувє прийняттю будь-яких управлінських рішень і слугує їх аналітичному обґрунтуванню. Автор вважає, що така діяльність стосується не лише окремого суб'єкта господарювання, а й дослідження проблемних напрямів різних предметних галузей, зокрема обслуговування потреб різних споживачів [3, с. 274].

Л.В. Іванченкова і О.О. Долинська наголошують, що в економічному аналізі, крім завдань, зведених до деталізації показників, до розкладу його на складові частини, є також завдання, де потрібно узгодити низку економічних характеристик у комплексі, тобто побудувати функцію, що містить у собі основну якість усіх розглянутих економічних показників-аргументів, тобто така постановка завдання є зворотною до факторного аналізу [4, с. 114].

Комплексний економічний аналіз визначається як частина процесу управління, що є органічним поєднанням елементного аналізу умов і результатів виробництва та синтезу добутих результатів. Комплексність у процесі аналізу виявляється у всебічному цілісному охопленні досліджуваного об'єкта з урахуванням його властивостей, структури та розвитку, а також у забезпеченні взаємопов'язаних завдань та їх результатів. Забезпечення комплексності відбувається за рахунок реалізації положень системного моделювання економічних явищ [5, с. 247].

Комплексний економічний аналіз – це сукупність моделей і методів, що забезпечують аналіз стану виробництва, використання матеріальних ресурсів, визначення резервів його ефективності та перспектив розвитку [6].

Оцінка доцільності й ефективності фінансово-господарчої діяльності може бути виконана в рамках різних видів аналізу, основним з яких є комплексний аналіз, за якого діяльність підприємства оцінюється з різних боків залежно від цільової функції в рамках обґрунтування рішень оперативного, тактичного або стратегічного характеру (рис. 1).

У процесі аналізу первинна інформація, яка здебільшого отримана з даних бухгалтерського обліку, проходить аналітичну обробку:

- порівнюються результати діяльності за даними декількох періодів часу (динаміка) та плановими (нормативними) показниками, а також показниками інших підприємств і середніми по галузях;
- визначається вплив різних чинників на результативні показники;
- виявляються недоліки, механічні чи навмисні помилки, невикористані резерви та інші проблеми, які заважають досягнути ефективності показників;
- проводиться пошук резервів та перспектив подальшого розвитку тощо.

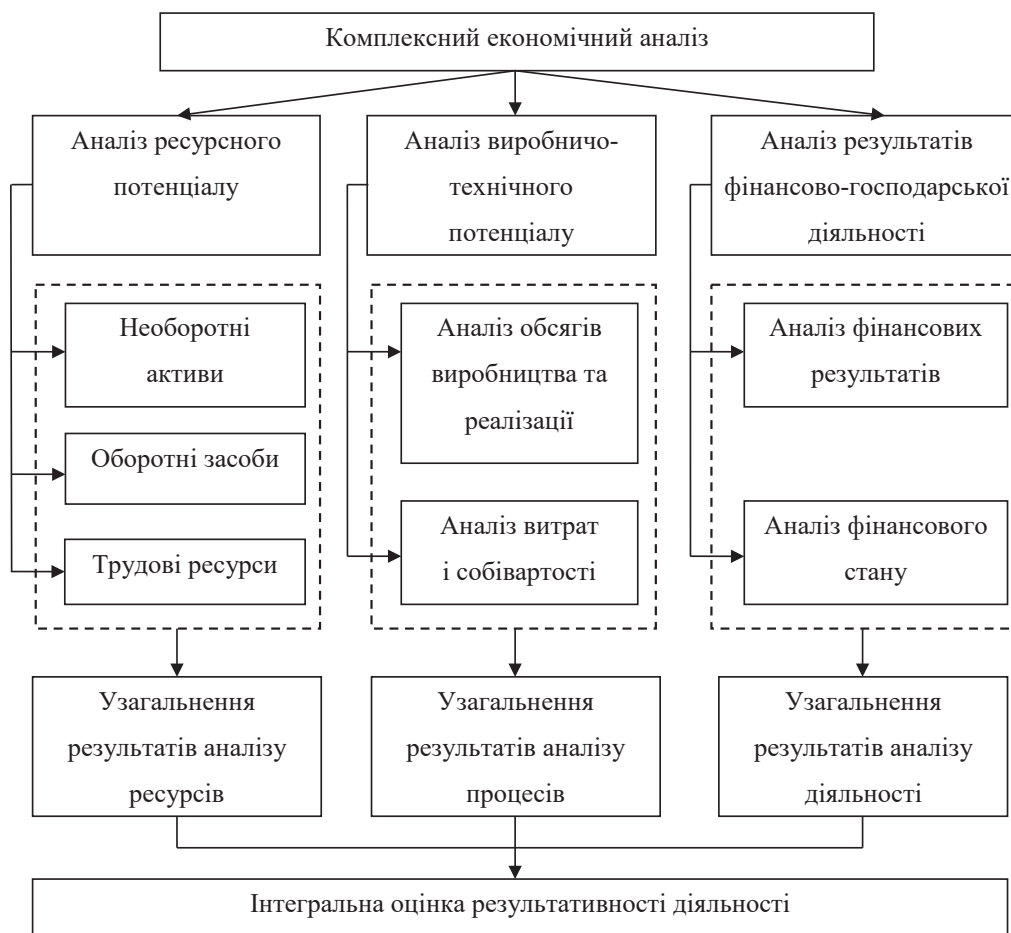

Рис. 1. Модель комплексного аналізу діяльності підприємства

Джерело: складено автором за [6]

Для першого етапу аналізу найчастіше використовуються дані фінансової та статистичної звітності [7, с. 120].

Можна стверджувати, що саме на основі результатів аналізу розробляються й обґрунтовуються управлінські рішення. Проведення аналізу передуює рішенням і діям, слугує їх обґрунтуванню, забезпечує об'єктивність і ефективність використання інформації.

Таким чином, економічний аналіз – це функція управління, яка забезпечує науково обґрунтовані управлінські рішення. Він щільно пов'язаний із бухгалтерським обліком, який без аналізу стає лише констатацією довершених фактів, а також із плануванням і прогнозуванням виробництва, які неможливо прорахувати без попереднього аналізу.

Більш значна увага приділяється аналізу під час визначення та використання резервів збільшення ефективності виробництва. Він сприяє раціональному використанню ресурсів, вивченню та впровадженню передового світового досвіду, науково обґрунтованій організації праці, розробленню нової техніки та раціоналізації технологій виробництва, попередженню зайвих витрат тощо [8, с. 78].

Економічний аналіз є важливим елементом системи управління виробничою та фінансовою діяльністю, діючим засобом виявлення раніше не врахованих резервів, основою розроблення науково обґрунтованих планів і управлінських рішень [9, с. 34].

Ми вже наголошували на синергетичному зв'язку аналізу та бухгалтерського обліку, який є підґрунтям для отримання усіх даних для розрахунків. У цьому ми погоджуємося з думкою Г.Л. Норда і О.К. Фокіна, які досліджували зворотний зв'язок економічного аналізу й обліку [10].

Однак багато дослідників вважають, що облік і аналіз є єдиною обліково-аналітичною системою підприємств [11]. На нашу думку, із розвитком інформаційних технологій бухгалтерський облік утрачає своє значення як єдине джерело економічної інформації, а економічний аналіз стає більш незалежним та спрямованим на різноманітні джерела.

Роль аналізу як фактору управління виробництвом із кожним роком усе важче недооцінювати. Це пов'язано насамперед із:

- необхідністю підвищення ефективності виробництва в умовах зростаючої конкуренції;
- постійними змінами кон'юнктури на ринках продукції;
- інформатизацією суспільства та економіки у цілому.

Уважаємо, що сьогодні підставою для прийняття управлінських рішень повинна бути інформація, заснована на точних розрахунках, глибокому та всебічному економічному аналізу, точність якого забезпечить використання обчислювальної техніки. Кожне рішення

повинне бути науково обґрунтованим, актуальним та оптимальним. Жодний організаційний, технічний чи технологічний захід не повинен здійснюватися до того моменту, коли буде всебічно обґрунтована його економічна доцільність. Вирішенню цього завдання може допомогти розвиток інформаційних технологій та сучасного програмного забезпечення.

Недооцінка ролі аналізу, помилки у планах і управлінських діях на сучасному етапі призведуть до чутливих утрат, і, навпаки, підприємства, де серйозно ставляться до аналізу, мають гарні результати та підвищують економічну ефективність.

Інформація, отримана за результатами економічного аналізу, дає можливість ужити заходів, спрямованих на вдосконалення виробничої діяльності та організаційної структури, щоб уникнути в май-

бутньому виникнення втрат і зниження ефективної роботи підприємства.

Висновки. За результатами дослідження ми можемо зробити висновок про надзвичайну важливість проведення економічного аналізу для забезпечення підприємства необхідною для його діяльності інформацією. Також наголошено, що в інформаційному суспільстві економічний аналіз набуває більшої незалежності від звичайного бухгалтерського обліку, але залишається з ним тісно пов'язаним. За допомогою економічного аналізу відбувається осмислення та розуміння інформації, її розшифрування у зрозумілому для спеціалістів економічної сфери сенсі. Тобто роль економічного аналізу в інформаційному забезпеченні діяльності підприємств є дійсно дуже значною, тому розглянуті питання залишаються актуальними та заслуговують подальших поглиблених досліджень.

Список використаних джерел:

1. Крапка Л.П. Інформаційна складова аналізу. *Економіка підприємств*. 2009. № 11. С. 29–35.
2. Побережець О.В. Оцінка методів планування результатів діяльності промислового підприємства. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2016. Т. 15. Вип. 2(33). С. 73–87.
3. Олійник О.В. Економічний аналіз як професійна діяльність: підходи до реалізації. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2011. Вип. 3(21). С. 274–283.
4. Іванченкова Л.В., Долинська О.О. Методологія моніторингу, аналізу і контролю фінансово-економічних результатів підприємств. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Т. 3. № 4. С. 106–117.
5. Харкава Т.В., Мельник Л.М. Роль комплексного економічного аналізу діяльності підприємства сфери готельно-ресторанного бізнесу. *Актуальні завдання сучасних технологій*: матеріали VII Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Тернопіль, 2018. С. 246–247.
6. Комплексний економічний аналіз. URL: <http://ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/56-k/2638-kompleksnij-ekonomichnij-analiz.html> (дата звернення: 17.05.2021).
7. Ілляшенко К.В. Інформаційний взаємозв'язок аналізу та бухгалтерської звітності. *Вісник ХНТУСГ. Економічні науки*. 2012. Вип. 127. С. 118–123.
8. Погорелов С.М., Леденко О.В., Матяж О.А. Дослідження шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства. *Вісник НТУ «ХПИ»*. 2015. № 26(1135). С. 76–82.
9. Велієва В.О. Комплексний економічний аналіз ефективності виробництва соняшника. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 30. С. 32–36.
10. Норд Г.Л., Фокін О.К. Взаємодія економічного аналізу та бухгалтерського обліку як основа зворотного зв'язку. *Ефективна економіка*. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7242> (дата звернення: 17.05.2021).
11. Черненко К.В. Концептуальні основи обліково-аналітичного забезпечення системи менеджменту. *Економіка. Управління. Інновації*. 2015. № 3(15). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2015_3_20 (дата звернення: 17.05.2021).

References:

1. Kravka L.P. (2009). Informatsiina skladova analizu [Information component of the analysis]. *Ekonomika pidpriemstv*, no. 11, pp. 29–35.
2. Poberezhets O.V. (2016). Otsinka metodiv planuvannia rezultativ diialnosti promyslovoho pidpriemstva [Evaluation of methods for planning the results of an industrial enterprise]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*, vol. 15, no. 2(33), pp. 73–87.
3. Oliinyk O.V. (2011). Ekonomichnyi analiz yak profesiina diialnist: pidkhody do realizatsii [Economic analysis as a professional activity: approaches to implementation]. *Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats*, no. 3(21), pp. 274–283.
4. Ivanchenkova L.V., Dolynska O.O. (2018). Metodolohiia monitorynhu, analizu y kontroliu finansovo-ekonomichnykh rezultativ pidpriemstv [Methodology for monitoring, analyzing and controlling the financial and economic results of enterprises]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, vol. 3, no. 4, pp. 106–117.
5. Kharkava T.V., Melnyk L.M. (2018) Rol kompleksnoho ekonomichnoho analizu diialnosti pidpriemstva sfery hotelno-restorannoho biznesu [The role of complex economic analysis of the enterprise activity in the sphere of hotel and restaurant business]. *Aktualni zadachi suchasnykh tekhnolohii: Materialy VII Mizhnarodnoi nauково-tekhnichnoi konferentsii molodykh uchenykh ta studentiv, Ternopil*, pp. 246–247.
6. Kompleksnyi ekonomichnyi analiz [Comprehensive Economic Analysis]. Available at: <http://ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/56-k/2638-kompleksnij-ekonomichnij-analiz.html> (accessed 17 May 2021).
7. Pohorielov S.M., Ledenko O.V., Matiazh O.A. (2015). Doslidzhennia shliakhiv pidvysychennia efektyvnosti diialnosti pidpriemstva [Research of ways to improve the efficiency of the enterprise]. *Visnyk NTU «KhPI»*, no. 26(1135), pp. 76–82.
8. Veliieva V.O. (2020). Kompleksnyi ekonomichnyi analiz efektyvnosti vyrobnytstva soniashnyka [Comprehensive Economic Analysis of sunflower production efficiency]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, no. 30, pp. 32–36.
9. Illiashenko K.V. (2012). Informatsiinyi vziemozviazok analizu ta bukhgalterskoi zvitnosti [Information relationship between analysis and accounting statements]. *Visnyk KhNTUSH: ekonomichni nauky*, no. 127, pp. 118–123.
10. Nord H.L., Fokin O.K. (2017). Vzaiemodiia ekonomichnoho analizu ta bukhgalterskoho obliku yak osnova zvorotnoho zviazku [Interaction of Economic Analysis and accounting as a basis for feedback]. *Efektivna ekonomika*, no. 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7242> (accessed 17 May 2021).
11. Chernenko K.V. (2015). Kontseptualni osnovy oblikovo-analitychnoho zabezpechennia systemy menedzhmentu. *Ekonomika* [Conceptual foundations of accounting and analytical support of the management system]. *Economic. Upravlinnia. Innovatsii*, no. 3(15). Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2015_3_20 (accessed 17 May 2021).